

सोलापूर विद्यापीठ, सोलापूर
एम.ए. भाग-२ - मराठी
सत्र पद्धतीनुसार अभ्यासक्रम
अभ्यासक्रम वर्ष -२०१४-२०१५, २०१५-२०१६, २०१६-२०१७

❖ अभ्यासक्रमाची वैशिष्ट्ये

- ०१) मराठी भाषेचे भाषावैज्ञानिक स्वरूप स्पष्ट व्हावे.
- ०२) भाषा आणि साहित्याचा भाषावैज्ञानिक दृष्टीकोनाने अभ्यास व्हावा.
- ०३) भाषा, बोली, समाज आणि संस्कृती यांचे परस्परसंबंध स्पष्ट करणे.
- ०४) भाषाभ्यास आणि भाषाविज्ञान या संकल्पनांचे विद्यार्थ्यांना ज्ञान व्हावे.
- ०५) संस्कृतीची स्वरूपवैशिष्ट्ये विचारात घेवून महाराष्ट्राच्या संस्कृतीचा सर्वांगीण परिचय विद्यार्थ्यांना करून देणे.
- ०६) मराठी संस्कृतीचा अभ्यास साहित्याच्या आकलन आणि अभ्यासाला कसा उपयुक्त ठरतो हे विद्यार्थ्यांच्या निदर्शनास आणणे.
- ०७) आधुनिक मराठी वाङ्मयाच्या इतिहासातील स्वातंत्र्योत्तर कालखंडातील प्रमुख प्रवृत्ती, लेखक, साहित्यकृती यांचा अभ्यास करणे.
- ०८) आत्मचरित्र या वाङ्मय प्रकाराचे स्वरूप विचारत घेऊन वेगवेगळ्या क्षेत्रातील व्यक्तींच्या आत्मचरित्रांचा अभ्यास करणे.
- ०९) मध्ययुगीन व आधुनिक कालखंडातील काही साहित्यकृतींचा अभ्यास विद्यार्थ्यांकडून करून घेऊन त्यांना तत्कालीन समाजातील वाङ्मयीन प्रवृत्तींचा परिचय करून देणे.

सोलापूर विद्यापीठ, सोलापूर
मराठी विभाग
एम.ए. भाग-२ साठी
(नवीन अभ्यासक्रम)
सत्र पद्धतीनुसार

अभ्यास वर्ष	:- २०१४-२०१५ ते २०१६-१७
परीक्षा	:- २०१४-२०१५ ते २०१६-१७
आवश्यक अभ्यासपत्रिका	:-
अभ्यासपत्रिका क्रमांक ५	:- मराठीचा भाषावैज्ञानिक अभ्यास
अभ्यासपत्रिका क्रमांक ६	:- मराठी साहित्याची सांस्कृतिक पार्श्वभूमी
अभ्यासपत्रिका क्रमांक ७	:- आधुनिक मराठी वाङ्मयाचा इतिहास (१९४५-२०००)
ऐच्छिक अभ्यासपत्रिका	:-
अभ्यासपत्रिका क्रमांक ८ (अ)	:- एका वाङ्मय प्रकाराचा अभ्यास : आत्मचरित्र
अभ्यासपत्रिका क्रमांक ८(ब)	:- मध्ययुगीन पद्य व आधुनिक गद्य
अभ्यासपत्रिका क्रमांक ८(क)	:- मराठी भाषिक कौशल्य व व्याकरण

सोलापूर विद्यापीठ, सोलापूर
एम.ए. भाग-२ - मराठी
अभ्यासपत्रिका क्रमांक - ५
भाषावैज्ञानिक अभ्यास
सत्र तृतीय

● प्रकरण पहिले :-

■ आधुनिक भाषाविज्ञानाचे स्वरूप व वाटचाल

- १) भाषाविज्ञानातील 'भाषा' आणि 'विज्ञान' या संकल्पना.
- २) भाषाभ्यास (Philology) आणि भाषाविज्ञान (Linguistic) यातील फरक.
- ३) सोस्यूर, ब्लूमफिल्ड, चॉम्स्की यांचा भाषाविषयक विचार.

● प्रकरण दुसरे :-

■ भाषाविज्ञानाच्या अभ्यासपद्धती.

- १) ऐतिहासिक भाषाभ्यास पद्धती.
- २) वर्णनात्मक भाषाभ्यास पद्धती.
- ३) तुलनात्मक भाषाभ्यास पद्धती.

● प्रकरण तिसरे :-

■ भाषाविज्ञान व इतर शास्त्रे.

- १) भाषाविज्ञान व समाजविज्ञान.
- २) भाषाविज्ञान व मानसशास्त्र.
- ३) भाषाविज्ञान व बोली भूगोल.

सत्र चौथे
मराठीचा भाषावैज्ञानिक अभ्यास

● प्रकरण पहिले :-

■ मराठी भाषेची संरचना

- १) स्वनिमविचार
- २) रूपिमविचार
- ३) वाक्यविचार
- ४) अर्थविचार

● प्रकरण दुसरे :-

■ भाषाकुल संकल्पना व स्वरूप

- १) मराठीचे भाषाकुल
- २) मराठीचे प्रादेशिक भेद
- ३) प्रमाणभाषा व बोलीभाषा यांचा परस्परसंबंध
- ४) मराठीच्या बोली - अहिराणी, वऱ्हाडी, वैदर्भी.

● प्रकरण तिसरे :-

■ भाषा आणि समाज

- १) मराठी भाषा आणि संस्कृती
- २) मराठी भाषेचे सामाजिक भेद
- ३) मराठी भाषकाची व्यक्तिगत विशिष्टता व भाषिक व्यवहार
(लिंग, वय, प्रदेश)

संदर्भग्रंथ

- १) भाषाविज्ञान वर्णनात्मक आणि ऐतिहासिक : संपा. स.गं. मालशे, अंजली सोमण, हेमंत इनामदार
- २) सुलभ भाषाविज्ञान : द. दि. पुंडे
- ३) अभिनव भाषाविज्ञान : डॉ. गं. ना. जोगळेकर
- ४) भाषाविज्ञान आणि मराठी भाषा : गं. ब. ग्रामोपाध्ये
- ५) मराठी भाषा: उद्गम आणि विकास : कृ.पां. कुलकर्णी
- ६) मराठीचा भाषिक अभ्यास : मु. श्री. कानडे
- ७) सुबोध भाषाशास्त्र : प्र. न. जोशी
- ८) मराठीचे वर्णनात्मक भाषाविज्ञान : महेंद्र कदम
- ९) भाषा व संस्कृती : ना. गो. कालेलकर
- १०) बोली व भूगोल : ना. गो. कालेलकर
- ११) मराठी भाषेचे मूळ : विश्वनाथ खैरे
- १२) समाजभाषाविज्ञान : रमेश वरखेडे
- १३) वर्णनात्मक भाषाविज्ञान : कल्याण काळे, द. दि. पुंडे
- १४) सामाजिक भाषाविज्ञान : संपा. प्रभाकर जोशी, चारुता गोखले

अभ्यासपत्रिका क्रमांक ६
सत्र तृतीय

मराठी साहित्याची सांस्कृतिक पार्श्वभूमी

● प्रकरण पहिले :-

१) संस्कृतीचे स्वरूप वैशिष्ट्ये, संस्कृती आणि साहित्याचा अनुबंध.

● प्रकरण दुसरे :-

१) महाराष्ट्राची प्रदेशव्याप्ती, नामकरण व मराठी संस्कृतीचा उगम.

● प्रकरण तिसरे :-

१) महाराष्ट्रातील संप्रदाय आणि साहित्यनिर्मिती.

(नाथ, महानुभाव, वारकरी, दत्त, समर्थ आणि वीरशैव इ. संप्रदायांच्या अनुषंगाने)

● प्रकरण चौथे :-

मराठी लोकसंस्कृती: कीर्तन, गोंधळ, जागरण, भारूड, लोकगीते, लोककथा व लोकनाट्य.

सत्र चौथे
आधुनिक मराठी साहित्याची सांस्कृतिक पार्श्वभूमी

● **प्रकरण पहिले :-**

इंग्रजी राजवटीतील आधुनिक महाराष्ट्राची जडणघडण.

नियतकालिकांची कामगिरी, धर्म आणि समाज सुधारणाविषयक चळवळींच्या अनुषंगाने साहित्यनिर्मिती.

● **प्रकरण दुसरे :-**

स्वातंत्र्योत्तर कालखंडातील राजकीय, सामाजिक, आर्थिक, सांस्कृतिक व शैक्षणिक परिवर्तन आणि मराठी साहित्य.

● **प्रकरण तिसरे :-**

आधुनिक महाराष्ट्राचे शिल्पकार

१) महात्मा जोतिराव फुले

२) राजर्षि शाहू महाराज

३) म. विठ्ठल रामजी शिंदे

४) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर

५) संत गाडगेबाबा

६) कर्मवीर भाऊराव पाटील

७) डॉ. पंजाबराव देशमुख

८) यशवंतराव चव्हाण

संदर्भग्रंथ

- १) महाराष्ट्र संस्कृतीचे तात्त्विक अधिष्ठान : द. ह. अग्निहोत्री
- २) मराठी साहित्य: इतिहास आणि संस्कृती : वसंत आबाजी डहाके
- ३) महाराष्ट्र जीवन खंड १, २ : गं. बा. सरदार
- ४) महाराष्ट्र संस्कृती : पु. ग. सहस्त्रबुध्दे
- ५) महाराष्ट्राचा सांस्कृतिक इतिहास : शं. दा. पेंडसे
- ६) पाच भक्ति संप्रदाय : र. रा. गोसावी
- ७) पाच संप्रदाय : व. रा. मोकाशी
- ८) संतसाहित्याची सामाजिक फलश्रुती : गं. बा. सरदार
- ९) मराठी साहित्याची सांस्कृतिक पार्श्वभूमी : गो. म. कुलकर्णी
- १०) मराठी साहित्याचा सांस्कृतिक संदर्भ : रा. ग. जाधव
- ११) वारकरी संप्रदाय : उदय आणि विकास : भा. पं. बहिरट
- १२) महाराष्ट्रातील समाजसुधारकांचा इतिहास : प्रा. भिडे, पाटील
- १३) लोकसंस्कृतीचे उपासक : रा. चिं. ढेरे
- १४) भटके भाईबंद : पंढरीनाथ काळे
- १५) वीरशैव व इतर धर्म आणि समाज : सूर्यकांत घुगरे
- १६) पाच संतकवी : डॉ. शं. गो. तुळपुळे
- १७) लोकसाहित्य मीमांसा भाग १ व २ : डॉ. विश्वनाथ शिंदे
- १८) भेदिक, ऐकिव रंग आणि आविष्कार : डॉ. महादेव देशमुख
- १९) महामानवांची कार्यप्रणाली : संपा. डॉ. भारती रेवडकर

अभ्यासपत्रिका क्रमांक ७

सत्र तृतीय

आधुनिक मराठी वाङ्मयाचा इतिहास (इ.स. १९४५ ते १९८०)

- १) इ.स. १९४५ ते १९८० या कालखंडातील सामाजिक व सांस्कृतिक स्थित्यंतराच्या पार्श्वभूमीवर वाङ्मयनिर्मितीच्या प्रेरणा, प्रवृत्ती, वाङ्मय प्रकार, प्रवाह, महत्त्वाचे ग्रंथकार व त्यांच्या वाङ्मयकृतींच्या अनुषंगाने अभ्यास.
- २) ललितगद्य, कथा, कादंबरी, नाटक, कविता, चरित्र, आत्मचरित्रे या वाङ्मयप्रकारांच्या अनुषंगाने अभ्यास तसेच स्वातंत्र्योत्तर काळातील वाङ्मयाचे विविध प्रवाह ग्रामीण, दलित, आदिवासी, स्त्रीवादी या अनुषंगाने अभ्यास.

सत्र चौथे

आधुनिक मराठी वाङ्मयाचा इतिहास (इ.स. १९८० ते २०००)

- १) इ.स. १९८० ते २००० या कालखंडातील सामाजिक व सांस्कृतिक स्थित्यंतराच्या पार्श्वभूमीवर वाङ्मयनिर्मितीच्या प्रेरणा, प्रवृत्ती, वाङ्मय प्रकार, प्रवाह, महत्त्वाचे ग्रंथकार व त्यांच्या वाङ्मयकृतींच्या अनुषंगाने अभ्यास.
- २) ललितगद्य, कथा, कादंबरी, नाटक, कविता, चरित्र, आत्मचरित्र या वाङ्मयप्रकारांच्या अनुषंगाने अभ्यास, तसेच स्वातंत्र्योत्तर काळातील वाङ्मयाचे विविध प्रवाह ग्रामीण, दलित, आदिवासी, स्त्रीवादी, साहित्याच्या अनुषंगाने अभ्यास.

संदर्भग्रंथ

- १) मराठी वाङ्मयाचा इतिहास : गो.म. कुलकर्णी व व. दि. कुलकर्णी
- २) आधुनिक मराठी वाङ्मयाचा इतिहास : डॉ. अ. ना. देशपांडे
- ३) मराठी वाङ्मयाचा इतिहास - खंड १,२ व ३ : म. सा. परिषद, पुणे.
- ४) प्रदक्षिणा खंडा २ रा : कॉन्टिनेन्टल प्रकाशन, मुंबई.
- ५) मराठी वाङ्मयाचा इतिहास : प्र. न. जोशी
- ६) ग्रामीण साहित्याचा इतिहास : संपा. चंद्रकुमार नलगे
- ७) ग्रामीण कादंबरी : डॉ. रवींद्र ठाकूर
- ८) दलित साहित्य: उद्गम आणि विकास : डॉ. योगेंद्र मेश्राम
- ९) दलित कवितेतील अस्मिता : डॉ. बिरा पारसे
- १०) मराठी कथेची स्थितीगती : अंजली सोमण
- ११) मराठी ग्रामीण कथा : वासुदेव मुलाटे
- १२) ग्रामीण साहित्य आणि जीवन : गणेश देशमुख
- १३) ग्रामीण साहित्य - एक चिंतन: द. ता. भोसले
- १४) ग्रामीण साहित्य : स्वरूप आणि समस्या : आनंद यादव
- १५) स्त्रीवादी साहित्य समीक्षा : डॉ. अश्विनी धोंगडे
- १६) जनवादी साहित्य : डॉ. सुभाष सावरकर
- १७) आदिवासी साहित्य स्वरूप : डॉ. माहेश्वरी गावीत
- १८) भटक्या विमुक्तांचे अंतरंग : रामनाथ चव्हाण
- १९) स्त्रीसाहित्याचा मागोवा खंड १ ते ३ : संपा. मंदा खांडगे व इतर
- २०) मराठी वाङ्मयाचा इतिहास खंड ७ भाग १ ते ३ : संपा. रा. ग. जाधव

अभ्यासपत्रिका क्रमांक ८ (अ)

सत्र तृतीय

एका वाङ्मय प्रकाराचा अभ्यास: आत्मचरित्र

- १) आत्मचरित्र : परंपरा, स्वरूप आणि वैशिष्ट्ये.
- २) नेमलेल्या साहित्यकृती :-
  - १) मी वनवासी - सिंधुताई सपकाळ
  - २) माती, पंख आणि आकाश - ज्ञानेश्वर मुळे
  - ३) दगडफोड्या - रामचंद्र नलवडे

एका वाङ्मय प्रकाराचा अभ्यास: आत्मचरित्र

सत्र चौथे

नेमलेल्या साहित्यकृती :-

१. फू बाई फू - शाहीर विठ्ठल उमप
२. मास्तरांची सावली - कृष्णाबाई नारायण सुर्वे
३. भटकंती - शाहीर विश्वासराव फाटे

संदर्भग्रंथ

- १) चरित्र, आत्मचरित्र तंत्र आणि इतिहास अ. म. जोशी
- २) आधुनिक मराठी वाङ्मयातील स्त्रियांची
आत्मचरित्रे डॉ. विमल भालेराव
- ३) प्रदक्षिणा- खंड दुसरा कॉन्टिनेन्टल प्रकाशन, पुणे. ३०
- ४) चरित्र, आत्मचरित्र डॉ. सदा कऱ्हाडे
- ५) स्त्री जीवनातील स्थित्यंतरे डॉ. भारती रेवडकर
- ६) स्त्रीवादी साहित्य समीक्षा डॉ. अश्विनी धोंगडे
- ७) मराठीतील स्त्री आत्मचरित्रांचा
सामाजिक अंगाने अभ्यास (१९१०-१९९५) डॉ. श्रुतीश्री वडगबाळकर
- ८) ललित मासिक ऑगस्ट २०१३
- ९) शाहीर विश्वासराव फाटे यांचे साहित्य एक अभ्यास

अभ्यासपत्रिका क्रमांक ८ (ब)

सत्र तृतीय

मध्ययुगीन पद्य

नेमलेल्या साहित्यकृती -

१) संत नामदेवांचे अभंग :- हे. वि. इनामदार

संपा. नि. ना. रेळेकर

२) संत एकनाथांची निवडक भारुडे :- संपादक डॉ. वसंत जोशी, मेहता

पब्लिकेशन पुणे २००५.

सत्र चौथे

आधुनिक गद्य

१. अवकाश (कादंबरी)

:- सानिया, मौज प्रकाशन, मुंबई, २००१

२. आर्त (कथासंग्रह)

:- मोनिका गर्जेद्रगडकर, मौज प्रकाशन, मुंबई, २००८

संदर्भग्रंथ

- १) मराठी कथेची स्थितीगती : डॉ. अंजली सोमण
- २) मराठी कथा उद्गम आणि विकास : इंदूमती शेवडे
- ३) प्रदक्षिणा खंड १ व २ : कॉन्टिनेन्टल प्रकाशन, पुणे. ३०
- ४) मराठी कादंबरीचा इतिहास : चंद्रकांत बांदिवडेकर
- ५) स्त्रीवादी साहित्यसमीक्षा : डॉ. अश्विनी धोंगडे
- ६) संतसाहित्याची सामाजिक फलश्रुती : गं. बा. सरदार
- ७) मराठी वाङ्मयाभिरुचीचे विहंगमावलोकन : प्रा. रा. श्री जोग
- ८) कादंबरीविषयी : हरिश्चंद्र थोरात
- ९) कादंबरी समीक्षा : पंडित टापरे
- १०) प्रायोगिक कादंबरी : किशोर सानप
- ११) स्त्रियांची नवकथा: वाटा आणि वळणे : मंगला वरखेडे
- १२) भारूड वाङ्मय : एक चिकित्सा : प्रा. डॉ. कुंता जगदाळे
- १३) पाच संतकवी : शं. गो. तुळपुळे
- १४) मराठी वाङ्मयाचा इतिहास खंड ७-भाग -१ ते ३ : संपा. रा. ग. जाधव

अभ्यासपत्रिका क्रमांक ८ (क)

मराठी भाषिक कौशल्य व व्याकरण

भाग-१

सत्र तृतीय

- निबंधलेखन
- सारांशलेखन
- काळ- वर्तमान, भूत, भविष्य
- म्हणी, वाक्प्रचार, पारिभाषिक शब्द
- मराठी भाषिक कौशल्य व व्याकरण

भाग-२

सत्र चौथे

- ग्रंथपरीक्षण
- मुलाखत लेखन
- शब्दांच्या जाती
- वाक्यप्रकार

संदर्भग्रंथ-

- १) सुगम मराठी व्याकरण लेखन- मो. रा. वाळंबे

- २) व्यावहारिक मराठी - ल. रा. नसिराबादकर
- ३) मुलाखत, पत्रलेखन आणि रोजिनिशी - डॉ. श्रुतीश्री वडगबाळकर
- ४) अनिवार्य मराठी - डॉ. अविनाश सांगोलेकर
- ५) शासकीय शब्दकोश

एम.ए. भाग-२ - मराठी

प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप व गुण विभागणी

अभ्यासपत्रिका क्रमांक - ५ ते ८ (८-अ,८-ब,८-क)

प्रथम सत्रासाठी ५० गुणांची प्रश्नपत्रिका व द्वितीय सत्रासाठी ५० गुणांची प्रश्नपत्रिका असले.

प्र.१ला	:- वस्तुनिष्ठ प्रश्न- योग्य पर्याय निवडा. (दहा प्रश्न)	गुण-१०
प्र.२ रा	:- थोडक्यात उत्तरे द्या. (सहा पैकी पाच प्रश्न)	गुण १०
प्र.३ रा	:- लघुत्तरी प्रश्न. (तीन पैकी दोन प्रश्न)	गुण-१०
प्र.४था	:- दीर्घोत्तरी प्रश्न. (पर्यायी प्रश्न)	गुण-१०
प्र.५वा	:- दीर्घोत्तरी प्रश्न. (आवश्यक)	गुण-१०